

Kereszt az erdő szélén

Az utóbbi években, hosszú csönd után, egyre több érdeklődés tapasztalható itt a budai tájon is a kevesek által ismert, tudott katonasírokról. A kiterjedtebb kutatómunka eredménye a Budaörs határában létrehozott temetőkert is.

A most bemutatni kívánt fakesztet több évtizede, hogy először láttam. A közúti forgalom miatt az országút felől veszélyes az odajutás (éles kanyartól néhány tíz méterre, a szélső fákön belül áll), az erdő felől meg csak akkor jut oda az ember, ha külön tennivaló vezet. A messzebből jeltelennek látszó keresztet az erdészetenél mindenki háborús emlékek tudta, tudja vagy nem ismeri. Mégsem az, de a történet, amely feltárul általa, tiszteletet ébreszt és a kereszt felújítására sarkall.

I. stáció: A korábbi főnökömmel néhány hónapja telefonon beszélünk. A szakmai kérdések után említette, hogy az utazásai közben naponta látott kereszt töve elkorhadhatott, mert megdőlvé áll. Kérte, hogy nézzük meg, lehetőség szerint újítsuk fel vagy cseréljük ki. Abban maradtunk, hogy egyúttal megpróbálom feltárni a hely történetét.

II. stáció: Pár napon belül egy idős erdész kollégával beszélünk, de ő nem tudott erről a helyről, és sajnos, a valamikori kerületvezető, akinek idején állíthatták a keresztet, már nem él.

III. stáció: A különféle használati tárgyak készítésével foglalkozó erdész kollégával szemlét tartottunk a helyszínen: kikorhadott, egy középkorú csernek dőlve/támasztva találtuk a tölgy keresztet, első látásra bármi jelölés nélkül. Jobban szemügyre véve, a kolléga (zsírkréta dörzsöléssel) felfedezett némi vésést az előoldalon: mélyített szív-vészből felül SZ, alatta ND betűk emelkednek ki, a szív alatt pedig az 1937. szám. Nos, először valamilyen tragikus szerelmi történetre asszociáltunk, katonai történet helyett, a szívből és a két személy nevének vélt betűkből. Megkértem a kollégát új kereszt elkészítésére, valamint a régiből a felírt rész kiemelésére és az új kereszt hátoldalán elhelyezésre. Kijelöltük az új kereszt tövének a helyét. A felírtat fém táblára gondoltuk gravíroztatni, s utólag felhelyezni. Továbbra is a felírt rejtélye izgatott. Felötlött, hogy lehet-e köze esetleg a második két betűnek egy bi-

zonyos személyhez, akiről a közeli „Dezső-kunyhó” keresztelődött. Úgy emlékszem, egy régi Vadászlapból másolt cikk a környéki terület egykori bérőljét Navratil Dezsőként említette.

IV. stáció: Másnap az iménti cikk-másolat gazdáját, erdész kollégámat kerestem meg, aki örömmre teljesre egészítette ki a négy betűvel rövidített egy nevet: Szalóki Navratil Dezső. Így szerepelt az említett Vadászlapban és több községet érintő erdőrészeket bérelt úgy hetven éve. De hát ki is volt ő, aki keresztet állított, vagy akinek valakik keresztet tartottak érdemesnek itt emléket állítani? Még nem tudtam többet, ám kértem a kollégámat, hogy fém tábla helyett az előző, véséses módon rögzítse a jeleket az új keresztben.

V. stáció: Az iménti beszélgetést hallva, egyik vállalkozónk elmondta, hogy idős édesapjától tudja, miszerint Sz. Navratil Dezső orvos volt a János Kórházban, magánrendelője volt Budán és a környéki erdőkkel, erdészekkel is volt kapcsolata (...ha egy nyomozás beindult!...).

VI. stáció: Néhány nap múlva elkészült az új kereszt. A közben hétvégen otthon a kezembe került a húsz éve kiadott összefoglaló, amely a hazai természetvédelem kezdetét tárgyalja. A mellékletek között egyszer csak ismét felbukkant Navratil Dezső neve: a Kaán Károly elnöklétével felállított Természetvédelmi Tanács tagjaként. Néhány oldallal előbb pedig hivatkozás az 1935. évi erdő- és természetvédelmi trv.-ról folyt képviselőházi vitában elmondott hozzászólására.

VII. stáció: A következő munkanapon kértem a kollégámat, hogy várjanak még a kereszt kihelyezésével, hadd szerezzek több információt Navratil Dezsőről. Az Egyesületünk könyvtárában pillanatokon belül a kezemben tartottam a fentebb jelzett képviselőházi jegyzőkönyvet, amelyben Navratil Dezső hozzászólása, általános természet-szemléleti, valamint a madárvédelemmel kapcsolatos észrevételei, ajánlásai olvashatók, végső soron „(Élénk taps)” hangulat-jelzéssel. De még mindig nem tudom, mit jelöl 1937! A fővárosi és a környéki telefonkönyvek nevei nem segítenek, kevés a Navratil (a Szalóki ráadásul előnév volt).

VIII. stáció: A képviselőház tagjainak jegyzékében az 1931-ben választottak között szerepel dr. Szalóki Navratil Dezső. Rövid életrajza tömören mutatja be a békés és a háborús éveket is, orvosi pályájának alakulását, céloz a szakmai és általános műveltségére, magyarországi ornitológiai szerepére, számos elismerésére. Családi életéből néhány epizódot a Vadászlap két számából sikerült megtudni, így Egon fiának születését is, évszám híján (talán a 20-as évek végén). Sajnos, a következő választás érintettjeiről nem sikerült információhoz jutni (ha egy nyomozás leül...).

IX. stáció: Az erdészettörténet neves kutatója a kérésre utána nézett annak, hogy az 1937. évszám mit jelölhetett Sz. N. Dezső életében. A talált adatok nem utaltak erre.

X. stáció: Még egy kört kezdve, a Budakeszin lakó volt iskolatársam, gyakorló ornitológus közreműködésével sikerül megtudni, hogy a jelzett évet követően is dolgozott Sz. N. Dezső. Másik, éppen nyugdíjba lépett erdész kolléga, az édesapja révén megismert vérfagyasztó történethez kapcsolja a keresztet. Ennek valós voltát alkalomadtán levéltári adatkeresés után lehet megerősíteni, vagy elvetni.

XI. stáció: Úgy gondoltam, hogy ennél a pontnál tovább nem próbálkozom a kereséssel. Júliusban az erdészeti szakos havi értekezletén, az elmondottakat összegezve az alábbiak hangzottak el: abban a hitben újítjuk meg a keresztet, hogy az eredetét közel 70 éve dr. Szalóki Navratil Dezső orvos-professzor, ornitológus, vadász, a képviselőház tagja állította az általa bérelt, kezelt és használt erdőterület határára.

XII. stáció: A kulcs az évszám rejtélyének a megoldásához már korábban az asztalomon feküdt, de csak néhány nappal a beszámoló után akadt a kezembe: a papírra vetett telefonszámon az egykori erdőgazdasági igazgatónk fiával sikerült beszélmem. Személyekre, helyszínre, eseményekre azonnal visszaemlékezett: 1937-ben azon az országúti szakaszon, éles útkanyarnál autós balesetben elvesztett katonák emlékére állított keresztet dr. Szalóki Navratil Dezső.

Őrizze a kereszt ezt az emléket az utókor számára, háborúatlanul!

Apatóczy István